

סיכום לפרק "הבא על יבמתו"

מאחר שהיבמה נקנית לו ליבם מגזירת הכתוב, סוכם בפרק זה, כי מעשה הקנין ביבמה על ידי הביאה אינו קשור ברצונם, או בכוונתם, של הצדדים, וכאשר נעשה מעשה של ביאה, הריהו יוצר קנין ביבמה בלי להתייחס כלל לכוונה (ויוצאים מכלל זה רק מקרים שבהם לא היתה כל כוונה לבעילה). ומבחינת הגדרת הביאה, הרי התחלת הביאה ("העראה") בין שהיתה כדרכה או שלא כדרכה – נחשבת לביאה ויוצרת קנין אישות.

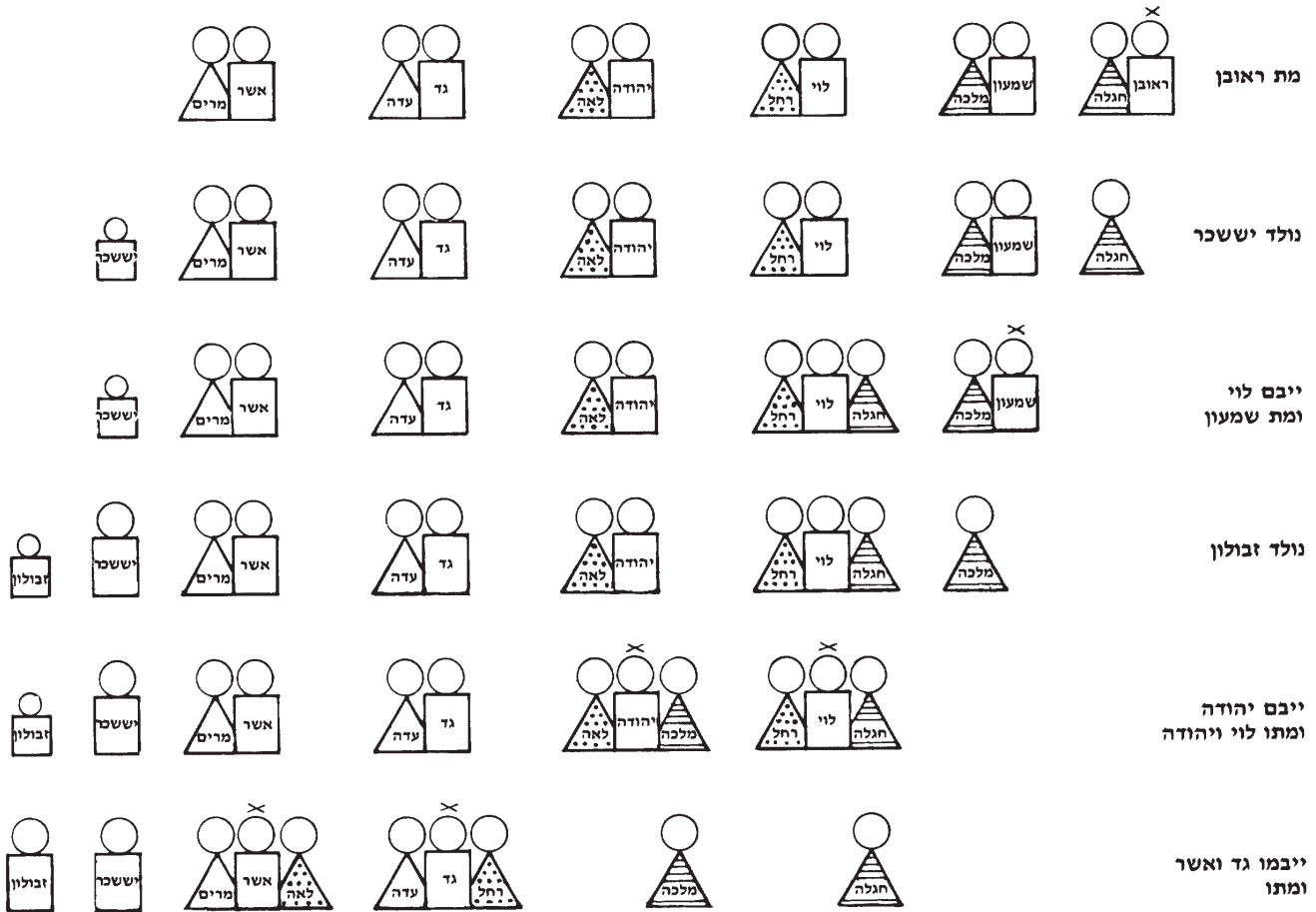
ביאת היבמה נבדלת מביאות אחרות, של היתר ושל איסור, בכך, שאין בה חשיבות לצד הכוונה, בעוד שהעונשים על ביאת איסור תלויים בכוונה ובכושר השיפוט של עושי המעשה, ואין עונשים את מי שעבר בזדון או שאינו בר דעת. הבדל זה הוא לענין העונש, אבל מבחינת האיסור במעשה, ומבחינת הפסול באשה כאמת אין הבדל בין ביאה לביאה, לא מצד הכוונה ולא מצד פרטי המעשה (חוץ משפחה חרופה, שאינה אלא בביאה גמורה כדרכה). לענין הפסולות לכהונה נתבאר כי לא רק הביאה פוסלת, אלא

אף המשתמרת לביאה פסולה – נפסלת לשעתה מבחינת קדושת כהונה. לענין כהנים סוכם כי הפסולות הן גרושה (ומדברי סופרים חלוצה) וזונה – זו שנבעלה בעילת איסור גמורה (ומדברי סופרים אף הגיורת). ואילו כהן גדול מותר רק כנערה בתולה שלא נתארסה, אלא שאם נתמנה להיות כהן גדול לאחר קידושין אינו נאסר באשה שהיתה מותרת לו כהיותו כהן הדיוט.

חובת הנישואין מוטלת על כל גבר מישראל, ומן התורה – אם לא קיים עדיין מצנת פריה ורביה. ואין מצוה זו מתקיימת אלא אם יש לו לאיש בן ובת דווקא (ואם מתו – אף צאצאיהם נמנים לו). ובתוך כך נתברר שמעיקר הדין אם לא קיים אדם עדיין מצוה זו חייב הוא אף לגרש את אשתו כדי לשאת אשה הראויה ללדת, וכן מתברר כאן כיצד קובעים מי היא אשה שאינה ראויה לכך, ומה הן זכויותיה במקרה של גירושין. בתוך פרק זה מובאים גם דברי מוסר ואגדה כלליים בענין מצנת פריה ורביה בפרט, וביחס לקשר שבין איש ואשה – בכלל.

מת נולד וייבם, מת נולד וייבם

(שרטוט לסוגיה שבדף כח/ב, עמ' 123)

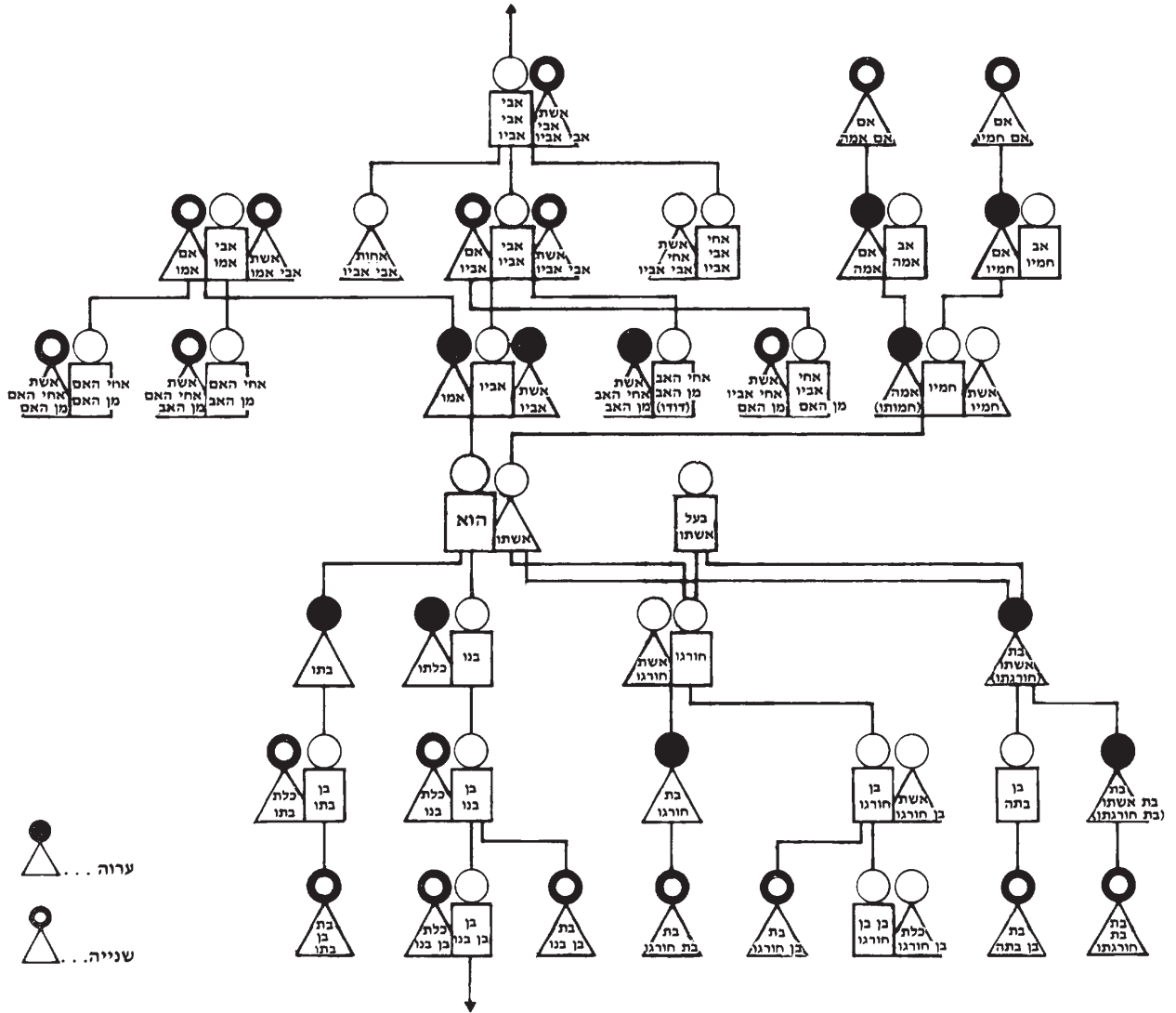

מתחילה היו ששה אחים בני אב אחד – ראובן שמעון, לוי יהודה, גד ואשר. ראובן ושמעון נשאו את זוג האחיות חגלה ומלכה, ולוי ויהודה נשאו את זוג האחיות רחל ולאה. ואילו גד נשא את עדה, ואשר נשא את מרים, שאינן קרובות זו לזו או לנשי האחים האחרות. כאשר מת ראובן בלא בנים נופלת חגלה אשתו לייבום לפני האחים. אם לפני שעשו בה האחים מעשה נולד להם אח, יששכר, הרי הוא אסור בחגלה משום שהיא אשת אחיו (ראובן) שלא היה בעולמו. לאחר זמן ייבם לוי את חגלה אשת ראובן, ואחר כך מת שמעון בלא בנים ונפלה אשתו מלכה לייבום לפני האחים (ובכלל אלה – גם לפני יששכר). לפני שהסיקו האחים לעשות בה מעשה נולד להם אח, זבולון, והוא אסור במלכה משום שהיא אשת אחיו (שמעון) שלא היה בעולמו. אחר כך ייבם יהודה את מלכה, ולאחר מכן מתו גם לוי וגם יהודה בלא בנים, ונופלות האחיות (חגלה ומלכה, רחל ולאה) לייבום לפני האחים. בשעה זו אסור יששכר לא רק בחגלה (שנאסרה עליו משום אשת אחיו ראובן שלא היה בעולמו) אלא גם ברחל – שהרי נעשתה רחל צרתה של חגלה, ונאסרה ליששכר משום צרת אשת אחיו שלא היה בעולמו. אולם לשיטת ר' שמעון אין נשים אלה אסורות לזבולון, שהרי בשעה שנולד זבולון כבר היו שתיהן נשואות לאחיו לוי שהיה בעולמו. ואילו לגבי זבולון אסורות גם מלכה (שהיתה אשת אחיו שמעון שלא היה בעולמו) וגם צרתה לאה. אם ייבמו האחים גד ואשר את רחל ולאה (ועל ידי כך נפטרו חגלה ומלכה), ואחר כך מתו שניהם, נמצא כי עדה אשת גד היא צרת רחל שהיא צרת חגלה, ולכן לגבי יששכר היא צרת צרתה של אשת אחיו ראובן שלא היה בעולמו. וכן מרים היא צרת צרתה של מלכה ולכן אסורה לזבולון משום אשת אחיו (שמעון) שלא היה בעולמו.

לגבי רחל ולאה מתקיים איפוא הדין של אחותה שהיא יבמתה או חולצתה או מתייבמת, שהרי גם רחל ולאה, למרות שהן אחיות הנופלות לייבום לפני שני האחים – המותרת לאח אחד אסורה למשנהו. וכן יש כאן צרת ערוה וצרת צרתה.

שניות לערוה

(שרטוט לסוגיה שבדפים כא/א-ב וכב/א, עמחים 94-90)

בתרשים זה לא צוינו כל העריות, ואף לגבי שניות חלוקות הדעות בין הפוסקים ויש המוסיפים עוד שניות שאינן מצוינות כאן. כפי שניתן לראות מסוגיית הגמרא היו לחכמים שיקולים שונים לגבי הכללתן של נשים מסוימות בגדר שניות לערוה, ואין כלל אחד שיהא בו כדי להסביר את כל הדינים על פרטיהם. עם זאת נראה כי בדרך כלל קבעו חכמים שאם אשה אסורה על אדם מן התורה, הרי נשים אחרות שיש להן קשר משפחה דומה – תהיינה גם הן אסורות משום שניות (כגון כל סוגי הדודות והסבתות). ועוד דבר בענין זה: בדרך כלל קשר משפחה ישיר (של הורים וצאצאים) נחשב קרוב יותר מקשר אחוה, וכל שכן מקשר שעל ידי נישואין. עם זאת, בשל איסור התורה לשאת אשה ואמה או אשה ובת או בת בתה, הרי מי שנושא אשה נאסר מן התורה בשש נשים, בתה, בת בנה ובת בתה, אמה, אם אמה ואם אביה, ובדרך כלל אם אשה אסורה מן התורה חל איסור מדברי חכמים דור אחד למעלה (באמה) או למטה (בבתה).